

ключиши в своята tour d'ivoire¹, от дето съзерцаваш образа на вечната красота. Аз зная твоите възтързи и униния, зная твоите желания, познавам образа на всеки твой ден. И затова когато седях на малката цветна могила и гледах едно от най дивните поля на моята родна земя, пътя, през който бях изходил, аз си спомних за тебе с една съжалителна и тъжна усмивка. Наистина, колко малък и жалък ще останеш ти, ако след като прегориш и отрезвеш в София, не дойдеш да подириш тук своя изгубен път! Да дойдеш не с предубеждението на маниак спрямо живота, който тука се живее. Да забравим празните приказки на мнозина безсилни, за безсилието му. Да го погледнеш през очите на един успокоен съзерцател, който е научил много истини от чуждите жреци на художеството и да подириш средства и за възплътяването им в наши образи. Защото повярвай, почти никой до сега не е направил силна и вярна стъпка към този подвиг. Само тогава ти ще видиш грамадната безценност на много ценни за тебе сега, словосъчинения по страниците на нашите списания или на сцената в Народния театър.

Може и ти да си писал в някой софийски вестник съкрушителна рецензия било за „Божана“², било за „Кърджали“³.

Много нерви си изхабил съвсем напразно! Ако ти дойдеше тука след като си ги гледал, па не само тях, а и всички други нашенски пиеси, но дойдеше такъв какъвто никой не дохождал до сега, щеше само да се усмихваш.

Зная, че ти си готов да наречеш наивност това, което ти говоря, но то една ли ще престане да бъде истина, дори ако го наречеш недомислие.

Защото ти трябва да ми повярваш, ако ти кажа, че в едно малко село, през което ти би минал набързо, за да не възияшат високите ти помисли, мене ми разказаха една история, изживяна сякаш нарочно, за да се повтори „Коларят Хеншел“⁴. И какво би казал след това напр. . . напр. за „Св. Ив. Рилски“⁵.

Още би могло да ти се пише. Това са само бегли редове, без претенциите на едно откровение, писани навярно и от други, много по-рано.

Но нали не беше излишно да ти се напомни, че един широк път, един дълъг път, около който кипи силен и пъстър живот, спокойно чака ония, които за своя щета, тъй нехайно са го забравили!

Гара Белово⁶

Д. ДЕБЕЛЯНОВ

(в. Камбана, бр. 1541 от 6 май 1912]

ПОСЛЕДНИЯТ ХАЙДУТИН

Възлезохме на преслаба между Белмекен и Равни-чал и вдъхнахме с разширени гърди ведрината, която идеше оттатък границата. Нейде наблизко бяха постове и нейде наблизко зад тях почваше Разлога. Това разлято българско име започваше с шепота на нещо много близко и много незнайно. Тук-таме в мъглявата далечност сякаш се съзираха поселища.

Погледът бързо прехвърляше хълмове, долини, далечини някакви лъски и колкото повече потъваше в земята, дето под друга власт шумеше живота на родни нам хора, толкова по-примамна израстваше пред нас тайната на тая земя. А далече, далече на самия хоризонт, отделен гордо от хълмове, като че ли изведнаж израствал там в някакво величие, което презира, строен, с петте си кули на Ел-тепе приковаваше и по-

¹ Tour d'ivoire — кула от слонова кост.

² „Божана“ — драма от Евгения Марс, играна на сцената Народния театър през 1912 г.

³ „Кърджали“ — драма от Ал. Кипров, играна в Народния театър (1912).

⁴ „Коларят Хеншел“ — драма от Герхард Хауптман, играна на сцената на Народния театър по това време.

⁵ „Св. Ив. Рилски“ — историческа трагедия от А. Страшимиров (1911).

⁶ По това време Дебелянов е бил на гости у сестра си Мария в гара Белово, където е написал и статията.

гледа и ума Пирин! Още долу в полето аз копнеех по него и ето, че той е там, такъв какъвто съм жадувал да го видя — недоловим, призрачен като самата мисъл за него. Аз стоях прехласнат унесен на преслаба, под чистото небе на планината, сред вълни широка лятна светлина без зной и не откъсвах поглед от [това] море.

Там нейде в пазвите, в горите между стръмните канари на тая загадъчна легендарна планина живее нейния силен син и силен цар, познат във всяка клисура и на всяка предверна поляна, загадъчен и легендарен като нея, Царят на Пирин!

Какъв е той, как изглежда, как говори, каква е и де е неговата дружина. Не броди ли тя и сега из потайни кътници там в дълбоката гора отвика верна майка на хайдутите. Аз стоях и гледах и ме лъхаше лъх из далечни времена, сякаш близо някъде свиреше навал стара песен за стари хайдутини. Сякаш първи път аз вярвах на странната в детинство слушана песен на Страхил. Люлееше ме смътна мисъл за родна земя, за кървавия подвиг, извършен в нейно име, за нещо далечно, любено и разлюбено, умилито охлаждащата душа с някаква примирена жалба по младост и воля.

★

То беше отдавна, преди години в дни на кипяща сила, способност за опиянения и вяра в легендите, когато имаше родна земя за здравето сърце и родна песен за преклонялата за скръб душа. Сега, вчера или завчера, нейде на път из своето царство, „Пиринският цар“, „Зандан-паша“, „Старикът“ е лежал прострелян в планината и може би ти, незнайно за никого е пожалила за своята горда рожба.

Ще бъде погребан в Роженския манастир. Как много прилича това на стара приказка за старо време. Колко много говори за другошните борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравени сега от нас негови синове. Ще се стече множество прости планинци, ще тръгне печално шествие по стръмни и криви пътища из планината, погребаната песен ще звучи странно там, един гроб ще чернее, може би на някой цветен хълм, може би в някоя цветна лъка, ще стоят всички с отвалени калпаци и с наведени глави и ще се простят с „Старика“, добър и страшен като самата гора.

И подир години този гроб може би няма да заглъхне в бурени и забрава. Ще минават пътищи, ще спомнят за оня, който се покои там, ще говорят за него, а може би и песен ще се подлови, а може би тя е подловена вече: тежка и протяжна като стъпките на стар харамия. И не в едно сърце Роженски манастир ще израстне като някакво оброчище. Как много прилича това на стара приказка за старо време, как много говори за другошните борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравено и неразбирано до сега.

★

Не малцина ще бъдат и ония, които ще срещнат тази смърт с облекчение. Мнозина са ония, които са познали колко е била тежка ръквата на страшния Пирински цар.

И те ще бъдат прави за себе си. Но дори и те биха намерили сили да смирят радостта си в това време у нас, в което много трябва да се прощава, защото е много страданиято. Даже и те може би ще намерят сили да опростят не безгрешната сянка на този последен хайдутин в нашите планини. Ще минат години на бури, на борби, на слави, на разгроми и в планините ще остане само песента, тъмна с тъмна скръб по воля, по кървава жертва за родната земя. Не един връх и не една долина там шепнат на завърналият се у дома чужденец имената на ония, които със своя подвиг са изкупили срама и унижението на другите.

[в „Народно дело“, бр. 57 Дупница, 5. V. 1925]

На 23 април се навършиха 10 години от смъртта на Яне Сандански. Препечатваме този лирически подлистник от загиналия във войната талантлив български поет Дебелянов, за да оживим две имена, на две скъпи народни загуби. (Бележка на редакцията на в. „Народно дело“).

ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ В ТРИ СТАТИИ*

Дебелянов има непосредно емоционално отношение към изкуството, една чиста интимна връзка с него. То го привлича предимно със специфично естетическите си качества и художествените творби той възприема повече със сърцето, отколкото с ума. Като творец той се възлнува от общите проблеми на естетиката. Обаче не е чужда склонността да участва чрез печата в литературните дискусии, да налага на публиката гледища и оценки. Изобищо литературно-теоретичната и критична работа не го привлича. Поради това всеки новооткрит литературен материал, излязъл изпод перото на поета, представлява сериозен интерес за изследователя.

Предлаганите тук три статии — „Около една стара песен“, „Писмо от село“ и „Последният хайдутин“ — за сега са единствените известни разгърнати литературни работи и наред с „литературните бележки“ в сп. „Звено“ (1914) дават преки данни за естетическите възгледи на Дебелянов. В тях са изразени мисли и гледища, които с неопровержима сила разбиват легендата за „чистокръвния“ символист Дебелянов и разкриват действителното му отношение към модернизма. В светлината на тези материали познатите от преди изказвания придобиват друг, истинския си смисъл. Написани на ясен и емоционален език, те разкриват съкровените идеи на поета, неговия естетически идеал.

Статиите, особено първите две, имат не само литературно-историческа стойност. Засегнатите в тях въпроси и днес запазват своята актуалност, защото са свързани с етиката на писателския труд и с отношението на изкуството към живота. Трактовката, която им дава Дебелянов, независимо от противоречията на мисленето, се налага с нравствения идеализъм и правотата си. И макар писани в друго време и от други позиции, те в много отношения звучат съвременно.

Централният въпрос в първата статия е въпросът за условията на творческия труд и за етиката на писателя при условията на капитализма, който по своята природа е враждебен на изкуството и обрича честния художник на мизерия и унижения.

Дебелянов съзнава необходимостта от сносни жизнени условия за плодотворна работа, вижда тежкото положение на писателя в буржоазното общество. Но той разграничава онези материални условия, които се изразяват в „обикновени жизнени улеснения“, в „стремлението към обикновено благоденствие и самодоволство“ от същият необходимите условия за творчество — принципиални отношения сред писателските среди, подтици към широта и дълбочина на търсенията, взаимно уважение и подкрепа. Острието на Дебеляновото перо е насочено срещу такива дейци в литературата, които непрекъснато се оплакват от липса на условия за работа и оправдават творческото си безсилие с материални несгоди. Многобройните примери, които се посочват, примери наистина убедителни, обосновават красноречиво гледището на автора. И той хвърля смел и нелицеприятен укор срещу литературните нрави у нас, срещу древноста и безпринципността, без да се бои да засегне известни и любими имена.

* Първата статия се цитира в студията на Г. Цанев за Дебелянов (сп. „Лит. мисъл“, 1957 г., кн. 2), а втората ми бе посочена от Ст. Великов.

Истинският талант, ако притежава силна воля, ясна цел и всеотдаденост на творческото дело преодолява и най-тежките материални неслоди. Патосът на Дебелянов се извива тъкмо в тази насока. Изкуството е свето дело и изисква да му се служи честно, с чисти помисли и всепоглъщаща любов. Поетът трябва да отдаде изцяло сърцето и ума си, волята и съществуването си на творчеството. Дори ако това бъде за сметка на големи лишения и жертви, дори, както казва Л. Леонов в едно интервю, да води до „увреждане на здравето“. Тази всеотдайност към изкуството подхранва у самия Дебелянов своеобразен аристократизъм, който го кара да презира всякакво еснафство, духовна ограниченост и кариеризъм. Идеалът му е онази горда личност, която обича делото повече от материалните удобства и е силна да превъзмогне „трудностите на своето време“.

Основният и решаващ подтик към творческа работа Дебелянов вижда в „устрема към изкуството като самоцел и самоценност“. В тази мисъл откриваме и хубавото в отношението на поета към творческата работа, и ограничеността на това хубаво. Няма съмнение, че той не утвърждава самозадоволяващото се, откъснатото от хората и живота изобщо изкуство. Той иска главно да подчертае, че художественото творчество си има свои специфични духовно-естетически задачи и поетът трябва да гони тези именно задачи. Обаче в този израз, както и в цялата статия откриваме недвусмислено влияние на символистическата естетика. Тъкмо най-изтъкнатите декаденти — Верлен, Маларме, Самен — той сочи за пример на всеотдайно служене на изкуството като самоцел и самоценност. По-интересното е, че той ги нарича „великани на мисълта и песента“, а творенията им „велики“. За него те са „писатели от първа величина, създали цели епохи в литературата и оставили неизличими бразди зад себе си“. Дори за незначителен поет като Петер Хилле пише, че в стиховете и афоризмите му „ярко блести искрата на гения“. И всичко това се говори през същото време, когато смята, че И. Вазов не твори „виши духовни ценности“, а че Ботев и А. Константинов са „далече надживяни“. Очевидна е принципиалната симпатия към декадентите.

Дебелянов има съзнанието на символист и това особено силно личи в статията „Около една стара песен“. В модернистичното изкуство той вижда образец на истинско съвременно изкуство. В същото време редица факти подсказват, че налице е и нещо друго от онова, което се разбира под символистическо съзнание. Дебелянов има свои собствени разбирания за изкуството, собствени търсения. В известна степен те съвпадат със символизма и затова поетът го приема, свързва го със своите художествени цели. Но приемайки като идея, като нещо ново символизма, той влага в това понятие своеобразно съдържание, свързва го с изискването да се отразяват устойчиви и значими истини на обективната действителност. По този начин символизмът се трансформира в неговото съзнание и губи в голяма степен своята субективистична и формалистическа естетическа същност, т. е. тъкмо онова, което е най-характерно и важно за него. Най-ясно посочената вътрешна противоречивост в позициите на Дебелянов и „отчуждението“ му от теорията на модернизма откриваме в статията „Писмо от село“.

Никъде другаде Дебелянов не разкрива така открито и пълно разбиранията си за основния въпрос на естетиката — отношението на изкуството към действителността, връзката на писателя с живота — както в тази статия. Доловил дъха на родната земя, наблюдавал отблизо богатия с психологически драми живот на обикновените хора, Дебелянов остро осъзнава колко несъстоятелни са представите на онези поети, които са се самозатворили в „кулата от слонова кост“ и гледат високомерно на живота. Техните възгледи, е уверен той, са чужди не само на хората, те са в противоречие със самата същност на изкуството, защото стесняват хоризонтите, обезплодяват творческите усилия. В статията долавяме цяла гама от чувства и оценки. Той упреква и съчувствува, надсмива се и съжалява едновременно. Ала основният тон е иронията — тънка и притаена, а на места рязка и ядовита. Дебелянов иронизира ту неговото, на декадента, „гордо съзнание, че е надмогнал времето си“, ту самолюбивото му съзер-

чание на „вечната красота“. Той припомня „високите му помисли“, за да го осмее саркастично с израза, че се страхува те да не „въшяшат“ от допира с народа, спомня си за него със „съжалителна и тъжна усмивка“, нарича отвращението му от действителността „предубеждението на маниак спрямо живота“.

Дебелянов иронизира формалиста от позициите на изкуство, свързано с живота. На издигнатия по това време лозунг от модерниста Гео Милев: „Не отразявай живота на своята съвременност, живота около себе си, не отразявай „живота“, защото ти ще умреш заедно с него“, той противопоставя друг лозунг: отразявай живота, търси образи и вдъхновение в непосредния допир с хората. Проблемите и идеите, темите и сюжетите, които ще осмислят поезията, ще ѝ придадат дълбочина и значимост писателят трябва да дири в обективната действителност. Празни са приказките за безсилието на живота. Без предубеждение и високомерие художникът трябва да го обхване с възбен поглед и да го пресъздаде в ярки поетични образи. Ето към този подвиг зове Дебелянов писателите, към него те трябва да направят „силни и верни стъпки“. Защото този според него е единствено правилния, широк и плодотворен път на литературата.

Разбира се, от тази статия не бива да правим извода, че Дебелянов стои последователно на позициите на демократическото изкуство. Съпоставим ли я с останалите негови изказвания, ще почувствуваме и ограничеността на естетическите му разбирания. Той отхвърля социално заостреното, свързано с обществените борби изкуство, смята, че в него трябва да се търсят „предвечните тайни“ на битието. Той противопоставя вечното на конкретно-историческото, общочовешкото на социално-класовото, общественото на естетичното и всичко това говори за несъмненото влияние на идеалистическата естетика.

Естествено, тук възниква въпросът: защо Дебелянов, който стои на демократично-граждански позиции и изисква изкуството да отразява правдиво действителността, отхвърля социално заостреното художествено творчество? Отговор на въпроса до известна степен намираме в третата статия. За разлика от първите две темата ѝ не е литературно-естетическа. В нея поетът изразява преклонението си пред подвига на прочутия македонски революционер Яне Сандански. Тя е пропита със състрадание към поробен македонски народ и с уважение към простите трудови хора. Но в статията долавяме някои разбирания, които имат вътрешна връзка с литературата и отношението му към нея.

Подобно на мнозина от онова време Дебелянов мисли, че страната ни вече е преминала периода на обществените борби, на острите социални сътолкования. Новото време се характеризирало главно с мирно културно стоителство. Той няколкократно повтаря, че подвигът на Сандански прилича на „стара приказка за старо време“, тя говори за „други борби и борци“. Очевидно поетът намеква не само за приликата с хайдушкото движение, но и за това, че борбата за национално и социално освобождение на македонския народ не е типична вече за нас през новото време.

От подобно разбиране за съвременните обществени явления Дебелянов прави своите изводи за характера на новата позиция. Ботев и А. Константинов са живели в епоха, когато главната задача е била да се извоюва национална и политическа свобода и изкуството се е подчинявало изцяло на тази задача. Времето е изисквало поетически-граждани и те са отговаряли вярно на това изискване. Тук е голямата им историческа заслуга. Обаче според Дебелянов техните условия нямали „нищо общо с днешните“. „Днес писателят у нас — подчертава той — си има особено място и борбата за правда и за свобода“ е пренесена на друг терен, т. е. чисто културния. Съвременният поет трябвало да създава „виши духовни ценности“, да се разграничи от обществеността и да постига чисто естетически цели. И както говори за дейността на Сандански, че напомня други борби и борци, така мисли и за социалното и идейно-тенденционно изкуство, че то не подходило вече за съвременните условия и задачи на литературата.

Публикуваните три статии, особено като се съпоставят с някои други изказвания и с поезията му, говорят колко своеобразни са естетическите разбирания на Дебелянов.

дянов. В тях органически са се сплели разнородни тенденции, които характеризират и противоречивостта, и единството в естетическите позиции на поета. И все пак за нас най-важното е да изтъкнем стремежа му към близост с живота, отрицанието му към ония, които са се самозатворили в „кулата от слонова кост“. Статията „Писмо от село“ ни обяснява най-добре откъде извират жизнените сокове на поезията на Дебелянов, защото той, като приема символизма, създава творчество, което с основното си не се побира в рамките на упадъчното течение, а се свързва с реалистичната линия в нашата литература.

Дебелянов подхожда към въпросите на художественото творчество с трезв и честен поглед. Той е искрен в търсенията и чужд на естетското доктринерство. Разгледаните статии най-красноречиво говорят за това и разкриват още една страна от обаятелния образ на големия български лирик.

ГЕОРГИ М. МАРКОВ

ОКОЛО ЕДНА СТАРА ПЕСЕН

Песента за тежките материални условия, в които живеят и работят българските писатели, повтаряна от ред години на най-различни гласове, почна да става безинтересна и досадна. Без да я повтарям, аз искам набързо да набележа някои мисли около нея и около ония, за които тя тъй настойчиво се пее.

В истински културните страни, дето литературата е вече преминала своя период на оформяване, такава песен или отдавна е забравена, или е оставена да я използват ония, които не искат да обясняват своя литературен неуспех с липсата у себе си на необходимите за един писател творец качества и добродетели. Причината на това обаче съвсем не е само във възможностите да бъдат винаги материално осигурени истинските таланти в тия страни. Защото могат се изброи стотици примери, от които да се види, че писатели от първа величина, създали цели епохи в литературата и оставили неизличими бразди зад себе си, биха могли много и много да завиждат на мнозина от своите малки събратя в България, ако е въпрос само за обикновени жизнени улеснения.

Наброявам в безредица само ония, които сега ми идват на ум.

Верлен живя и умря в мизерия, пред която биха настръхнали косите на някои „мъченици за изкуството“ у нас. А тази година Анри де Рение, най-благородният от неговите далечни ученици, почтително се преклони пред сагетата му при влизането в Академията.

Петер Хилле умря на улицата до една пътна врата, като последен нищи. А стиховете и афоризмите си, в които тъй ярко блести искрата на гения, беше писал върху празните полета на стари вестници.

Ще кажат, че това са изключителни натури.

Но Маларме стенографираше, за да живее по-сносно. И се пак преди десет години Албер Мокел го нарече герой на новото време в поезията.

Жерар де Нервал, който очарова и самия Гьоте с превода си на Фауст и изтръгна из устата му най-голямата похвала за себе си: „Никога не съм се разбираал тъй добре, както в френския превод на своя Фауст“, умря на една парижка улица през мразовита зима нощ.

Албер Самен беше обикновен чиновник в парижката община и пак стана един от основателите на „Mercour de France“, списание, което изнесе победата на символизма във Франция.

Юисманс чиновническува до към края на живота си, а само с „Au Rebours“ отрази цяла епоха.

Синтичеството и службата по трамваите в Америка не попречи на Хамсуна да ни даде и „Пан“, и „Виктория“, и „Мистерии“.

И — ако трябва да натрупвам още имена — аз бих споменал Достоевски, Дикенс, Мюсе, Хайне, Бодлер, По, Мултанули и колко още други.

От всички тия примери не може, разбира се, да се изведе заключението, че един писател е толкова по-велик, колкото е била по-велика мизерията, в която е живял. Но изпъква един интересен за у нас въпрос.

Всички тия великани на мисълта и песента наистина ли биха създали творения по-велики от ония, които са ни оставили, ако бяха се радвали на едно, даже сравнително доволство в живота? Къде лежи и какво подхранва най-силно подтика към творческа работа? Не стои ли устрема към изкуството като самоцел и самоценност над всички условия около настаняването на жизнения пазар и наистина ли материалните негоди са едва ли не от решително значение за развитието на едно истинско дарование?

*

С известно стеснение, след като съм изредил толкова едри имена, заговорям и у нас и за ония наши писатели, делничните жизнени условия на които могат да бъдат от значение за развитието на литературата.

И не считам, че прибързвам и че отивам много надалече, ако обясня недостойния хленч на някои от тях, не толкова с болката, че им се пречи да дадат на родната земя всички духовни ценности, които носят у себе си, колкото със стремлението към обикновено благоденствие и самодоволство, унаследено, може би, от деди и бащи, живели само с грижата за делничния къшай, лишени от всякакви по-висши интереси на духа. И затова тяхното окайване и вайкане пред негодите, в които живеят, е често пъти една телена маска на мъченик, едва ли не на светец, през която прозира повече образа на безличен пазарски хитрец, отколкото образа на висока културна единица, увлечена в свето служене на един свет завет.

Не би ли било смешно да се твърди, че тежки материални условия карат един престарял наш писател да се стреми неприкрито и с всяка цена да наложи на публичното внимание, чрез списания и театър, една позната бездарност?¹...

Нима от материална мизерия, като рецензира „На острова на блажените“, г. Антон Страшимиров смесва чисто литературния въпрос за ценността на тая книга с пенсията на една министерска вдовица?²

Какво кара г. Пенча Славейков да се забавлява и подиграва с родната литература, чрез издаването на цял сборник от автобиографии и автокритики?³

Та нима защото е останал на улицата г. Кирил Христов поднася свои сонети пред стъпите на българския корононосец, който награди някога г. Антон Драндар за услуги към литературата?

Помогна ли Яворову настаняването му в театра да създаде повече от онова, което създаде като поет през едни много по-усилни години?

Аз бих споменал дори оплакванията на кръгли бездарности от низост в нашата литература — защото липсвали условия за работа, ако не рискувах да изпадна в дребнавост.

*

Истината е много проста и много ясна. Заветът за служене на изкуството — преди всичко — е още нероден завет у нас. Приказката за непоносимия кръст на българския писател е само приказка. Нашите писатели издребняват, защото ние нямаме писатели.

¹ Д-белянов има предвид помощта, която оказва Ив. Вазов на писателя Евгений Марс за поместване на творбите ѝ в печата и за поставяне на драмата „Божана“ на сцената на Народния театър (1912).

² В една бележка (сп. „Наблюдател“, г. II, кн. 1) А. Страшимиров поддържа за връзките на П. П. Славейков с поетесата Мара Белчева, вдовица на убития през 1891 г. виден политически деец Христо Белчев.

³ Отнася се за сборника „На острова на блажените“ от Славейков.

защото благочестието пред изкуството—и угодничеството, любоугодничеството, плоските редакторски хитрости, озлобеността до забрава, са неща, които се изключват.

И затова чакаме нови носители на писателския кръст у нас, достатъчно горди да обичат себе си и своето дело повече от просейкия хленч и достатъчно силни да се възмозват и презират трудностите на своето време.

[в. „Камбана“, бр. 1505, 22. III. 1912]

Д. ДЕБЕЛЯНОВ

ЛИСМО ОТ СЕЛО

Не помня обещавал ли съм да ти пиша и не зная дали тъй отдалечени един от други не сме престанали вече да се разбираме. Се едно! Писмото ми ще те намери дото и да си, и, захвърлиш ли го с надсмешка или го скъташ, за да го препрочетеш някога, аз няма нито да се оскърбя, нито да се зарадвам, когато узная неговата уchaft.

Почнал бях без това предисловие, в тона, на който мнозина млади хора у нас пишат стихотворения в проза, пълни с много красива празнота.

Оставих своя хрисим спътник да хрупа сочна трева край пътеката и се отбих на почивка върху малката могила наблизко, която ми се усмихваше през очите на всичките игличини и теменуги, обилно нацъфтели под неразлистените още храсти. Легнал по очи, аз се оставих да ме залюлее смътната мелодия на хилядите малки живота скрити в тревите наоколо, и ромонът на далечния поток. Небето, отскочило високо, високо, след тихата смърт на последните зимни облаци, сипеше над моята родна земя здраве, благодат и светлина. И тя, моята родна земя, разкриваше пред мене сега далече зад разтичалите се надолу хълмове прелестта на едно от своите най-дивни поля. Погледът опиянено целуваше всеки склон и всяка падина, спираше се по черните угари, освежаваше се в струите на реката, поела лъкатушен път през равнината, изгубваше се из далечните гъсталаци и се плъзваше волюно по голите чалове на планината, за да потъне в бездънната синева над нея.

Аз гледах възпътената младост, аз дишах възпътената сила, аз тръпнех с пролетните тръпки на майката земя, сякаш намерена и позната след едно печално изгнание.

От моята цветна могила до крайния предел на далечината спокойно висеше пътят, по който бях изминал, за да спра изморен на почивка. Аз повтор тръгнах по него, спирах в селата, дото бях спирал вече, срещах срещаните из него, оставах сам, за да мисля за виденото и чутото, изгубвах се в планината и отново се завръщах — смаян и възроден. Защото аз наистина трябваше да мина по него, за да се сепна от тежкия съм, съмуван години в София, близо до тебе!

Така бях почнал, така мислех да завърша, ако не бях се сетил, че с възклициания най-малко можа те подкупя.

Зная, че ти, макар и още млад, минаваш за писател и мнозина възлагат надежди на тебе. В някои от твоите стихове и разкази, наистина е отразен един роден талант. Ти сам чувствуваш това и уверено гледаш напред, несплашван нито от несретите в своя живот, нито от апатията към твоите усилия, която ще срещнеш в живота на другите. Ти живееш в София, само защото съзнаваш, че ти е необходима широка духовна култура, и затова с достойна настръвеност купуваш и четеш книгите за новите руски писатели или на френските или немските, ако си сполучил да понаучиш езика им.

Всяко ново явление било в нашата, било в чуждите литератури, силно те възпъва, ти ходиш на всяка нашенска пиеса в Народния театър и водиш ожесточени спорове отпосле върху нейните достойнства и недостатъци. И когато се срещнеш ище с дъше с общовените нужди на живота, ти се чувствуваш отчужден и тогава у тебе се ражда гордото съзнание, че си надминал времето си и най-после си успял да се за-